

MARIA I. KWIATKOWSKA
Warszawa

O DWÓCH KAMIENICACH NA MOSTOWEJ

Ulica Mostowa w Warszawie, malowniczy fragment Nowego Miasta, zabudowana jest kamieniczkami, z których prawie każda godna jest bliższego zainteresowania. Szczególną uwagę zwraca kamieniczka pod numerem 27 (nr hip. 237), odznaczająca się elegancką trójosiową fasadą. Zdobí ją charakterystyczna, biegnąca pośrodku przez kondygnację obu pięter, wnęka, ujęta w dwie korynckie kolumny, pomiędzy którymi na pierwszym piętrze znajduje się *porte-fenetre*, wychodzący na balkon z żeliwną kratą. Otwór wejściowy na parterze umieszczony został w bocznej osi. Na dachu krytym dachówką na osi znajduje się obecnie murowana wystawka z trójkątnym zwieńczeniem, która po wojnie zastąpiła dawne okienko.

Charakter architektury kamieniczki sugeruje, iż powstać musiała w 1. połowie XIX w., ale dokładna data budowy i jej autor nie byli dotąd znani. Kamieniczka ta, podobnie zresztą jak i jej sąsiadki, stanęła na miejscu starszych zabudowań; już w XVII w. notowano tam trzy stojące drewniane domki, należące do rzemieślników, które w 1. połowie XVIII w. zastąpiła budowla określona mianem kamienicy (co oznaczało budynek murowany), będąca własnością Klimowskiego. Mieścił się tam szynk. Według opisu z 1784 r. była to budowla jednopiętrowa z facjatką, o trzech oknach frontowych na piętrze, kryta dachem gontowym.

W grudniu 1826 r. (o czym dowiadujemy się z wypisów hipotecznych, sporządzonych przez Piotra Bohdziewicza) kamieniczkę tę nabyli Wincenty i Karolina Moritzowie, którzy, zaciągając pożyczki m.in. w Urzędzie Miejskim, podjęli trud budowy nowej dwupiętrowej kamienicy wraz z oficyną tej samej wysokości w podwórzu. Taką nowych zabudowań sporządził i

podpisał 26 I 1830 r. budowniczy m. Warszawy Alfons Kropiwnicki. Byłaby to jedna z pierwszych poważniejszych prac tego młodego wówczas architekta, rozpoczynającego swą długoletnią praktykę i długą listę swych prac, związanych przede wszystkim z Warszawą.

Styl architektury kamieniczki przy ul. Mostowej 27 sugerował badaczom autorstwo Karola Henryka Galle, który zmarł 20 I 1829 r. Można by przypuszczać, że Kropiwnicki realizował lub kończył pracę swego starszego kolegi; wydaje się jednak bardziej prawdopodobne, że młody wówczas architekt, adept sztuk pięknych Uniwersytetu Warszawskiego, który w 1827 r. został budowniczym m. Warszawy, w najwcześniejszym okresie swej twórczości mógł sięgnąć po wzór (może była to także sugestia zleceniodawców) spopularyzowany wcześniej przez Gallego.

Kamieniczka ta, która następnie miała wielu różnych właścicieli, na szczęście nie uległa żadnym późniejszym przeróbkom ani podwyższeniu (co było udziałem wielu kamienic z nią sąsiadujących); być może chroniły ją przed tym wyważone proporcje i elegancja wystroju fasady, której żał było zesześcić. Budynek, choć został spalony podczas Powstania Warszawskiego, zachował jednak znaczną część swych murów i dlatego możemy o nim mówić jako o budowlu niemal autentycznej.

Z omówioną kamienicą sąsiaduje kamienica pod numerem 23/25 (nr hip. 238, 239, 249); w przeciwieństwie do omawianej jest budowlą całkowicie nową, powojenną, wzniesioną na miejscu starszych. W XVIII w. stały tam drewniane niewielkie „dworki”. Dwa z nich (nr hip. 239 i 240) w początkach XIX w. kupił Hieronim Grabowski, kapitan wojsk polskich, na zlecenie którego w 1818 r. miejsce dworków zajęła murowana, dwupiętrowa kamienica z trójosiową fasadą o skromnej klasycystycznej dekoracji. W dziedzińcu wystawiono wówczas równoległe do kamienicy frontowej jednopiętrową oficynę. Obie te budowle wzdłuż muru granicznego łączył drewniany „ganek”, „cały zamknięty” z trzema oknami. Autorem tych budowli był budowniczy Fryderyk Albert Lessel, twórca wielu warszawskich i pozawarszawskich budowli i przebudów. Oświadczenie o wartości nowo wymurowanych budowli podpisał Lessel 29 XII 1819 r. Należy zatem i tę skromną budowlę dorzucić do dorobku tego znanego architekta.

Na wybudowanie swej kamienicy Grabowski zaciągnął wiele długów, m.in. wziął także pożyczkę z kasy Urzędu Manicypalnego m. Warszawy. Nie mógł spłacić wierzycieli, kamienica jego przeszła więc na rzecz rządu, który puścił ją w 1827 r. na publiczną loterię; zmieniała często właścicieli. W 1850 r. nabyła ją Izabella z Borettich (córka nie żyjącego już budowni-

czego Józefa), żona Ferdynanda Borettiego, która dokupiła wówczas jeszcze sąsiednią posesję (nr hip. 238) ze starą wąską, dwupiętrową i dwuokienną od frontu kamieniczką, wybudowaną zapewne przed 1790 r. Od połowy XIX w. zatem obie sąsiadujące ze sobą kamieniczki (na trzech posesjach hipotecznych) znalazły się w jednym ręku.

Z inicjatywy Izabelli Boretti obie kamieniczki zostały ze sobą funkcjonalnie połączone i „zrestaurowane” (dotyczyło to chyba głównie starszej budowli). Dokonał tego były budowniczy guberni warszawskiej Ludwik Betchier (nb. szwagier Izabelli – mąż jej siostry Petroneli), który w maju 1865 r. sporządził nową takse posesji, stanowiącą odtąd jedną całość. Jednak do ostatniej wojny jej front obejmował dwie różne fasady kamieniczek: jednej wąskiej dwuosiowej (nr 23 – w 1928 r. nadbudowanej o trzecie piętro) i drugiej trzyosiowej (nr 25).

W 1949 r. kamieniczki legły w gruzach, pozostały tylko mury ich piwnic. W 1953 r. teren wyrównano do poziomu chodnika, a w latach 1954-1955 stanęła na nim jedna (główny projektant Anna Boye-Guerquin) dwupiętrowa kamienica, o ujednocionej, pięcioosiowej fasadzie klasycystycznej, utrzymanej w stylu architektury Fryderyka Alberta Lessla.

BIBLIOGRAFIA

- Szkice Nowomiejskie, red. O. Puciata, H. Szwankowska, E. Szwankowski, S. Żaryn, Warszawa 1981.
K w i a t k o w s k i M.: Architektura mieszkaniowa Warszawy. Od Potopu szwedzkiego do Powstania Listopadowego, Warszawa 1989.

ON TWO TENEMENT-HOUSES IN MOSTOWA STREET

S u m m a r y

The present article is concerned with the history of two small tenement-houses in Mostowa Street in Warsaw's New Town. One of them, at number 27, with a two-storey, three-axis façade and a characteristic bay in the middle that runs through both stories and is sided by two Corinthian columns, was built by the then young architect of the city of

Warsaw Alfons Kropiwnicki in the years 1828-1829. Kropiwnicki was starting his long work and his long list of buildings connected mainly with Warsaw. The house survived unchanged until the Warsaw Uprising when it was burnt. Its façade, rebuilt after the war, received a brick oriel instead of the original wooden one, with a triangular coping on its axis.

The tenement-house beside it, at number 24/25, contrary to the previous one, is now completely new. It was built after the war in the place of two completely destroyed houses, one of which, two-storey with a three-axis façade, was built by the architect Fryderyk Albert Lessel in 1818. In 1850 the house – together with the neighbouring two-axis one – was bought by Izabela Boretti, on whose initiative about 1865 they were both functionally joined and “renovated”, which was done by the architect Ludwik Bethier. In the years 1954-1955 in their place one two-storey tenement house was built (the main designer was Anna Boye-Guerquin) with a uniform five-axis classicist façade, in the style of F. A. Lessel’s architecture.

Translated by Tadeusz Karłowicz

SPIS ILUSTRACJI

1. Kamienica przy ul. Mostowej 23/25.
2. Kamienica przy ul. Mostowej 27.

II. 1. Kamienica przy ul. Mostowej 23/25

II. 2. Kamienica przy ul. Mostowej 27